

LA PROSTITUCIÓ
I EL BORDELL
A LA TÀRREGA
DEL SEGLE XV

Per Neus Pons i Carrera

5

Envoltada per un ambient de crisi, la Baixa Edat Mitjana no ha deixat d'ésser per als historiadors un punt important d'estudi.

Després d'un període d'expansió, davallada i intents de redreçament, la societat catalana es veurà afectada per unes crisis de valors que marcaran el seu comportament.

Activitats com al prostitució, presents, és cert, durant tota l'edat mitjana, recobraran en aquesta etapa tot el seu protagonisme, lluitant contra els valors culturals i les mentalitats col·lectives dels grups socials que la toleren o la reprimeixen.

Entre els primers podríem situar-hi als qui són conscients de la responsabilitat, no només social, sinó també moral, que requeia sobre les prostitutes.

Autors com Rossiaud i Teresa Vinyoles exposen que les dones comunes contribueixen a defensar l'honor de les dones d'estat, de cara les turbulències que en època de crisi s'accentuen; per tant, seria "un mal necessari, que com a tal s'ha de castigar, però si es considera necessari no es pot suprimir" ¹.

De tota manera, no hauríem de deixar de pensar en la possibilitat de l'existència d'un motiu econòmic que justificués el perquè d'actes d'aquest tipus.

Tot això portarà a les autoritats a permetre la pràctica de la prostitució en els anomenats bordells, però també a castigar qualsevol activitat d'aquest tipus fora dels seus límits. Així doncs, ens trobarem que gairebé tot nucli de població gaudirà de la presència d'un o uns carrers dedicats a la pràctica d'aquest ofici, a part de la que es desenvolupa de manera, diguem-ne "extraoficial", en cases particulars.

EL BORDELL DE TÀRREGA

Recollint informació en els *Llibres de Crims* de l'Arxiu de la Paeria de Lleida, va caure a les meves mans, un cas que relatava l'afer d'una dona pública, María Rodríguez, de Valladolid. Venia del bordell de Tàrrrega i anava a Bellpuig, acompanyada per dos individus, "Gonzalo del Ermo i Sanxo de Salazar", de dubtosa reputació, que van acabar robant-li tot el que portava: roba, diners... i després van jeure amb ella, obligant-la d'aquesta manera a refugiar-se en el bordell d'Anglesola ².

A partir d'aquí, vaig iniciar tota una tasca de recerca d'informació sobre l'existència d'aquest lloc en l'actual capital de l'Urgell.

En primer lloc, el que calia fer era localitzar els carrers on estaven situades aquestes estructures. Aquí em vaig trobar amb el primer entrebanc: no em va ésser possible identificar el bordell d'Anglesola, i cap mena d'informació que m'hi acostés.

Pel cas de Tàrrrega, la situació va ésser diferent; el senyor Segarra Malla en el seu llibre *Carrers i curiositats de la Tàrrrega antiga i moderna*, donava resposta a la meua primera qüestió: "el carrer del Bordell era entre els carrers Agoders i Cervera i per entrar-hi calia entrar pel Mur; no tenia sortida i s'endinsava per entre les cases, darrera la capella d'Ardèvol" ³.

Una vegada situat, calia determinar la configuració d'aquest carrer. Si establim analogies amb el cas de Lleida, podríem assegurar que la zona dedicada a l'exercici de la prostitució estava constituïda per una sèrie d'hostals disposats a les dues bandes del carrer, regentats, fet curiós que assenyala Segarra Malla, per les mateixes prostitutes.

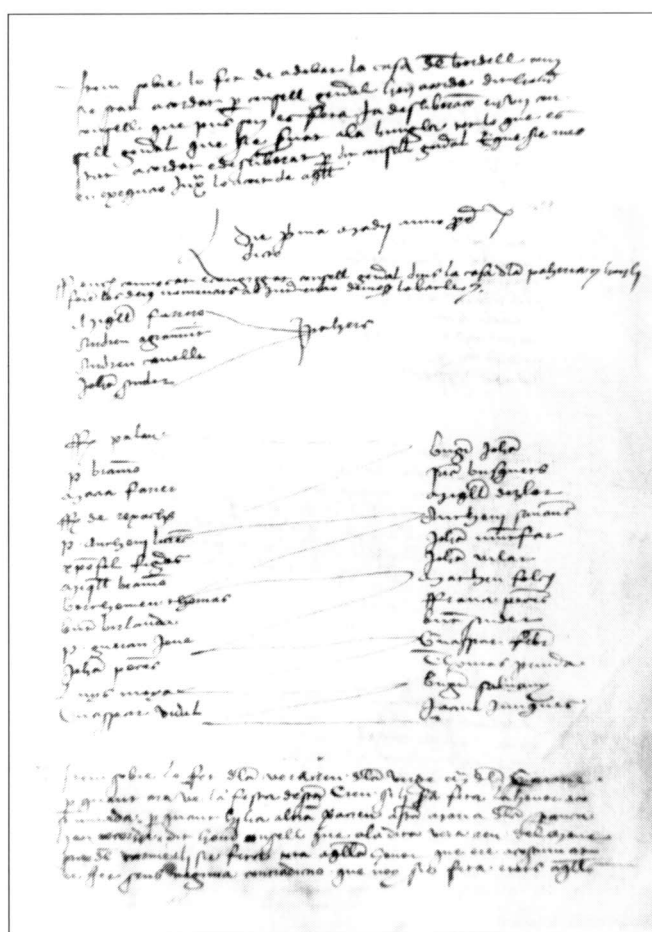
Els *Llibres de Crims* de la Paeria sempre parlen d'un hostaler (es pot fer referència a una hostalera, però com a esposa d'aquest), degut a la "fragilitat" de les dones públiques, sotmeses la majoria dels casos a cops, raptos i altres maltractaments per part dels clients, o "amics", que moltes vegades l'hostaler es veia obligat a fer front; des de sempre, el carrer del bordell havia estat un forat on s'hi refugiaven, a part de les prostitutes, jugadors, truans, alcavots i forasters de dubtosa reputació.

Tornant a l'època que ens ocupa, concretament el segle XV, és de tots conegut el conjunt de problemes que ataquen el nostre país: crisi econòmica, rebrots de pesta, guerra civil... que com ja hem fet menció afectaren la mentalitat i la vida quotidiana de la gent.

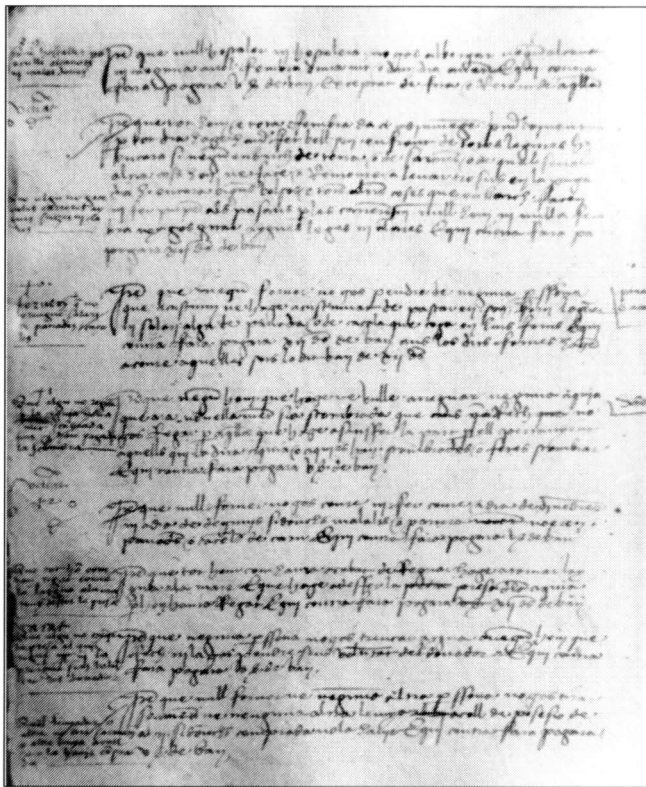
És obvi que en èpoques de misèria, el carrer del Bordell veïes augmentat el nombre d'individus que s'hi instal·laven, provocant un increment del nombre de delinqüents. Això portarà als senyors de Tàrrrega de l'època a prendre tota una sèrie de mesures encaminades a resoldre aquest problema.

Les primeres que se'ns presenten foren sentenciades pel Consell General, el quatre de juliol de 1438: "que d'avui en endavant ninguna hembra de son cos públicament difamades, e que no hagan marit, no gosen a seure a degun loch de la sglèssia parroquial de la dita vila, davant alguna dona maridada, e que no gos passar pel pilar de Sant Blasi avant" ⁴.

Com molt bé ressalta Segarra Malla entorn a aquesta prohibició "...en veure's marginades per tothom, les dones de la vida vivien dintre el seu món, que era el barri del Bordell" ⁵.

Acords presos per la Universitat de la vila de Tàrrrega, sobre el bordell targarí, de l'any 1479 (AHCT, FMT, Llibre de Consells, 1476-1481, fol. 90. (Fotografia: Jesús Vilamajó)

Fragment de les ordinacions de la Universitat de Tàrraga, alguna d'elles referida a la prostitució (AHCT, FMT, Llibre d'Ordinacions i Crides, 1433-1590, fol. 35v. (Fotografia: Jesús Vilamajó)

Aquesta prohibició, com veiem, no dona solució al problema, sinó que l'únic que intenta es concentrar tots els actes luxuriosos, podríem dir, “en el lloc adient”, però no acabar amb ells, posant de manifest el què apuntàvem al començament: preservar les dones d'estat, i destacar qui era dona pública, qui era dona respectable.

Rossiaud, en el seu llibre *La prostitució en el Medievo*, insisteix en aquest fet, quan exposa que a Dijon, lloc que va escollir com a punt d'estudi, a les prostitutes se les obligava, per part de les autoritats, a anar vestides de manera diferent: “*restricciones vestimentarias y obligaciones para las prostitutas públicas de llevar una “enseña”, denominada “aiguillette”*”⁶.

Sembla que això no passa a les nostres comarques, ja que en el cas que ens ocupa, i que ha servit de base d'aquest article, a María Rodríguez, se la despulla de la seva roba, i la descripció que se'n fa s'ajusta a qualsevol tipus de vestuari d'una dona de l'època; això es posa de manifest quan un trua que es troba pel camí, preguntí quina classe de dona és, maridada o pública⁷.

Aquest aspecte de la respectabilitat de la dona casada, que ja hem vist en l'ordinació que hem ressaltat, ens podria portar a la conclusió que la dona d'estat justificava aquesta situació, i tota la seva existència, tenint en compte la seva relació amb un home: de soltera era “filla de...”, i de casada, “dona de...”. Només les prostitutes apareixen nomenades pel seu nom, alguna vegada pel cognom, i a cops amb un nom de “guerra”, i en la majoria dels casos, exposant el seu lloc d'origen.

Per tant, davant aquesta proposta del Consell, podem veure un intent, diguem-ne moral, de preservar la prostitució en un lloc concret; però, per quina raó no s'intenta suprimir?

La segona disposició que ens apareix es troba recollida en el *Llibre de les Ordinacions i Crides*, i fa referència a l'1 d'abril de 1459: “que null hostaler ni hostalera no gos albergar nengun alcabot ni neguna aval fembre dun nit a dun dia avant”⁸.

Aquest tipus d'ordinació també es troba a la capital del Segrià. Per evitar que els hostals del bordell es convertissin en niu de truans, es prohibeix que els clients hi passin més d'una nit; i si això no es compleix, es veuran obligats a pagar un ban de cinc sous.

Una vegada més veiem l'interès de les autoritats de controlar la situació, pels possibles aldarulls en la zona del carrer del bordell. Tenint en compte el tipus de clients que fan cap en aquest lloc, i que en la majoria dels casos són forasters, és ben clar que si no es posa una limitació d'estada, la situació podria arribar a ésser insostenible pels habitants de la ciutat; hem de pensar que en el temps de crisi en el qual ens trobem, el nombre d'estadants sense feina en el medi urbà augmenta considerablement.

Entre tot aquest període, i fins que arriba l'última pronunciació del consell sobre aquest tema, en l'etapa que ens ocupa, Catalunya es troba immersa en la Guerra Civil que enfrontarà l'oligarquia catalana amb la monarquia de Joan I, pel control del poder polític, entre els anys 1462-1472. Per tant, durant deu anys, el nostre país serà bressol de lluites, que faran que les etapes de crisi i misèria s'accentuin cada vegada més.

Les conseqüències que aquesta guerra va tenir per a la capital de la comarca de l'Urgell, van ésser de misèria i destrucció. Tàrrrega fou una de les viles més afectades pels estralls de la guerra, atès que era un dels llocs on es concentraven les tropes.

El preu del pa augmentà de manera astronòmica, provocant les consabudes crisis de fam; la pesta va tornar a manifestar-se en diferents rebrots, entre els anys 1480-1483.

Però, quines van ésser les conseqüències de la guerra en la qüestió que ens ocupa?

La invasió de les tropes de Joan II a la ciutat, suposà que un dels barris més afectats per les destrosses fora el del bordell, on segons Segarra Malla, la majoria de cases foren enderrocades. Això suposà que no s'hi podia viure, i les dones públiques i gent que vivia al Bordell s'escampà per altres llocs de la vila, cosa que no es podia permetre, de cara als habitants de la ciutat⁹.

Davant d'aquesta situació, el Consell pren la resolució d'obligar als propietaris de les cases que les arreglin, perquè s'hi pugui habitar, i "mentres es busqui un lloc adequat per col·locar-les"¹⁰.

De sobte, ens trobem que tots els intents d'aïllar aquesta activitat han estat infructuosos, davant la destrucció dels hostals que configuren el bordell. La població es veu amenaçada per la dispersió d'aquests personatges per tota la ciutat.

El que realment xoca davant aquest fet és que no es prohibís dur a terme actes luxuriosos relacionats amb la prostitució; el que es busca és una solució més difícil: trobar un altre lloc, mentre es refan els hostals, fora del contacte amb la resta de targarins, tenint en compte l'aspecte que havia de tenir la ciutat després de la guerra.

El motiu que dona Segarra Malla per explicar aquesta resolució, sembla que amaga altres motius, a més dels morals, i que ja apuntàvem en la introducció. Segons aquest autor, al Consell "...li interessava que elles tornessin a fer la seva vida normal, ja que al poble constituïen un ingrès, si es vol indirecte, per la quantitat de forasters que atreïen, però també directe, a causa dels impostos que pagaven per poder exercir llur ofici"¹¹.

Davant d'aquesta afirmació, val la pena plantejar-se el fet de si compensava mantenir aquesta activitat per motius econòmics, tenint en compte que la gent que es mou en aquest ambient, com ja hem fet menció en altres moments, eren forasters de reputació dubtosa, que portaven un alt nombre de problemes relacionats amb robatoris, assassinats, joc..., i que posaven en perill l'estabilitat dels habitants de la ciutat. Referent a l'impost que pagaven, no hem pogut esbrinar la quantitat, però si suposava mantenir una infraestructura amb tants de problemes, hauria d'ésser molt alt.

Seguint amb aquest tema, podríem arribar a plantejar-nos a Tàrrrega, el que exposa Rossiaud pel cas de França. Segons aquest autor, el prostíbul públic havia estat "*construido, mantenido y regentado por las autoridades municipales o principescas*"¹². Si això pogués aplicar-se a les nostres comarques, explicaria el per què de l'interès de les autoritats targarines de mantenir aquest lloc.

En els últims anys del segle, concretament l'any 1484, trobem una decisió del Consell de la ciutat, que d'entrada podria semblar-nos que contradiu la nostra hipòtesi. Mossèn Perelló, membre del

Consell, presenta una provisió reial, en la qual es demana que s'obligui a les dones públiques a abandonar el bordell, i això suposa fer-les fora de la ciutat ¹³.

No sabem el ressò o l'efecte que va tenir tal resolució, però el fet de trobar-nos en el segle posterior amb l'existència del mateix carrer del bordell, suposa que els seus efectes, si més no, van durar poc temps.

La presentació d'aquesta resolució per part del Consell podria explicar-se per l'enduriment de la situació social que experimentà la ciutat en els últims anys del segle. Però sigui quin sigui el motiu, podem afirmar que el Bordell de Tàrraga continuà existint i mantenint la seva activitat durant segles.

LES "DONES COMUNS O FEMBRES PÚBLIQUES"

Segons J. Rossiaud, una prostituta és aquella que lloga el cos pels guanys i no per plaer; és a dir, que els "favors sexuals" d'aquesta dona es veuen compensats materialment, sigui amb diners o amb espècie (blat, llenya,...).

Les que es coneixen amb l'apel·latiu de "dona comú o fembra pública", faria referència a les dones que duen a terme el seu ofici en els bordells, amb un consentiment per part de les autoritats.

En els documents apareixen com María Rodríguez de Valladolid, Marina de Sicília, Elionor de Pamplona, Catalina de Burgos, o com Maria la muntanyera, Joana l'Estopanya... (exemples d'una llarga llista), seguides pel ja indicat apel·latiu de "fembra pública".

Aquests sobrenoms que podríem anomenar-los "noms de guerra", ens indiquen amb la utilització del gentilici, l'existència d'un alt nombre de forasters, ja que segons sembla, aquesta era una condició indispensable per treballar en el bordell (és ben segur que les catalanes ho feien en bordells d'altres regnes).

No hem de deixar de banda, encara que aquí ens cenyim en el cas concret de les prostitutes conegudes com a tal, que existeix un alt nombre de dones que per necessitats econòmiques es veuen obligades a practicar aquesta activitat fora dels límits del recinte autoritzat.

Pel que fa referència a Tàrraga, no hem trobat cap cas que parli d'aquest darrer aspecte, però pel cas de Lleida ens trobem amb multitud d'afers on les protagonistes són dones casades, també solteres i àdhuc vídues que es dediquen a la prostitució, per poder obtenir aliment, a casa seva. Podríem fer menció del cas d'una dona que amb consentiment del seu marit practica aquest ofici per poder menjar, ja que el seu marit no porta res a casa, arribant a jeure tots tres en el mateix llit: la dona, el marit i el client ¹⁴.

Evidentment aquests tipus de prostitució són condemnats per les autoritats, i a la vegada denunciats gairebé sempre pels mateixos veïns, als quals els hi resulta impermissible actituds d'aquesta mena fora del carrer del bordell.

Malgrat practicar el seu ofici en llocs diferents, totes tenen un tret en comú: l'estat de marginació en què viuen, i del qual no podran sortir-ne mentre visquin. Sotmeses a tota mena de perills (nafres per part dels clients, explotació per part d'alcajots o "amics") fan d'aquests personatges uns éssers vulnerables que es veuen obligats a viure en una opressió constant.

ELS ALCAVOTS

No podríem donar per acabat aquest petit treball de síntesi sobre la prostitució a la nostra comarca, sense fer menció dels alcajots o "amics" (com apareixen moltes vegades als documents de l'època).

Personatges dels quals la literatura se n'ocupa en totes les èpoques, tenen un paper important en

el tema que tractem. Promotors moltes vegades de les situacions en què es troben aquestes dones, viuen dels seus guanys i decideixen en molts cops per elles.

Fent-se passar per mercaders o visitants accidentals de la ciutat, vénen acompanyats d'una dona pública que, un cop situada en el bordell, els hi proporciona els recursos necessaris per viure, a canvi de "protecció".

Les autoritats, en molts casos, es preocupen d'aquest fet, i són moltes les ordinacions que ens trobem en diferents llocs que fan referència a l'existència d'alcajots en la ciutat, i que s'han de bandejar.

En les ordinacions fetes pel Consell de Tàrraga, l'1 d'abril, també es fa menció d'aquest fet: "Que hostalers no acullin alcajots, ni males dones"¹⁵, i fins i tot que cap fill de Tàrraga pogués viure d'aquest ofici.

És evident que la presència d'aquests personatges enfosquia encara més la prostitució, a la vegada que augmentava els perills i la mala vida del lloc. Se suposa que en temps de crisi, com és el que estem analitzant, els alcajots augmentaven en nombre considerable, provocant tot el que hem dit.

En els casos que ens oferien els *Llibres de Crims*, ens trobàvem que gairebé existia un alcajot per a cada prostituta, així també com la possibilitat que es donés un canvi d'"amic" entre les noies.

En el cas que hem analitzat, veiem que María Rodríguez feia el viatge tota sola, és a dir, que canviava de bordell sense la companyia de cap alcajot, cosa que és poc corrent.

Per tant, fent un resum del dit fins ara, l'existència del proxeneta va lligada a la de la prostitució, tenint en compte que en molts casos és aquest personatge el causant de la desgràcia de la dona; és a dir, que és un alcajot el que condemna a aquesta a viure d'un ofici tan marginal; o si més no, s'aprofita d'aquest fet. Per tant, és obvi que les autoritats els perseguissin.

-
1. VINYOLES, Teresa: *Les marginades*, a "Anuario de Estudios Medievales", 2, Barcelona, 1979, p. 229.
 2. Arxiu de la Paeria de Lleida (APLL), *Llibre de Crims*, Registre 808, fols. 103 r.-109 r.
 3. SEGARRA MALLA, Josep M.: *Carrers i curiositats de la Tàrraga antiga i moderna*, Tàrraga, A.G. Camps, 1978, p.2.
 4. SEGARRA MALLA, Josep M.: *Història de Tàrraga, amb els seus costums i tradicions (s. X-XVI)*, Vol. I, Tàrraga, Museu Comarcal, 1984, p. 273.
 5. *Ibidem*.
 6. ROSSIAUD, J.: *La prostitución en el Medievo*, Madrid, 1986, p. 20.
 7. APLL, *Llibre de Crims*, Registre 808, fol. 107 r.
 8. Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga (AHCT), FMT, *Llibre d'Ordinacions i crides*, 1433-1590, fol. 35 r., ordinació 30.
 9. SEGARRA MALLA, Josep M.: *Història de Tàrraga...*, p. 345.
 10. *Ibidem*.
 11. *Ibidem*.
 12. ROSSIAUD, J.: *op. cit.*, p. 13.
 13. AHCT, FMT, *Llibre d'Ordinacions i Crides*, 1433-1590, fol. 35 v., ordinació 39.
 14. APLL, *Llibre de Crims*, Registre 817, fol. 51 v.
 15. AHCT, FMT, *Llibre de Consells*, 12, fol. 150 r.